

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Захарчук Дар'ї Валеріївни
**«Оцінка бугаїв-плідників голштинської породи за
відтворювальною здатністю та якістю потомства»,**
представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство»
за спеціальністю 204 «Технологія виробництва і
переробки продукції тваринництва»

Актуальність теми. Наша держава є гарантом світової продовольчої безпеки і є активним членом продовольчої політики у світі, незважаючи на складні умови, в яких здійснюється виробництво агропродукції і галузь молочного скотарства при цьому посідає чільне місце, адже забезпечує промисловість цінною сировиною, а населення – важливими харчовими продуктами тваринного походження. З поміж багатьох факторів, які впливають на обсяги виробництва молока й на рівень молочної продуктивності корів, важливе значення належить племінній цінності бугаїв та якості їх сперми й спермопродуктивності. На теренах нашої держави вже протягом тривалого періоду для осіменіння тварин використовують сперму бугаїв-плідників голштинської породи зарубіжної селекції. Тому дослідження відтворювальної здатності та фактичної племінної цінності бугаїв-плідників голштинської породи є актуальним і саме на розв'язання цих питань і спрямовані дослідження дисертаційної роботи Захарчук Дар'ї Валеріївни.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Про актуальність обраної теми дисертації і важливість проведених досліджень свідчить і те, що дисертаційна робота була складовою частиною науково-дослідних робіт Поліського національного університету «Ефективність використання голштинських бугаїв-плідників ТОВ «Українська генетична компанія» у популяціях українських чорно- і червоно-рябої молочних порід» (державний реєстраційний номер 0120U101069, 10.2019-12.2023 рр.) та «Оцінка бугаїв-плідників молочних порід зарубіжної селекції за спермопродуктивністю, запліднювальною здатністю сперми та якістю потомства в умовах Полісся України» (державний реєстраційний номер 0121U108169, 01.2021-12.2025 рр.).

Ступінь наукової обґрунтованості результатів, сформульованих у роботі та їх новизна. Обґрунтованість експериментальних даних забезпечена використанням різних методик та методів досліджень із застосуванням достатньої кількості тварин та виконаних експериментів.

Матеріали та методи досліджень, що використані дисертанткою, відповідають меті роботи і дають можливість одержати науково обґрунтовані дані, які дисертантка звела у таблиці, узагальнила й детально проаналізувала. Результати досліджень опрацьовані методами математичної статистики та біометрії, тому об'єктивність отриманих результатів досліджень не викликає сумніву.

Авторкою вперше проведено комплексну оцінку голштинських бугаїв-плідників в умовах агропідприємств України. Поряд з традиційними показниками рухливості спермій, визначено їх кінетичні параметри та доведено можливість

прогнозування запліднювальної здатності заморожено-розмороженої сперми за цими параметрами. Проведено переоцінку племінної цінності бугаїв за ознаками молочної продуктивності та доведено її ефективність у стадах підконтрольних господарств Житомирської і Київської областей. Виявлено найперспективніших бугаїв-плідників, використання яких сприятиме підвищенню генетичного потенціалу продуктивності стад молочної худоби.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані результати досліджень з визначення кінетичних параметрів спермій можуть бути використані на племінних підприємствах для підвищення запліднювальної здатності сперми бугаїв та її прогнозування. Результати оцінки піддослідних бугаїв за якістю потомства можна застосувати для підбору плідників за формування високопродуктивних молочних стад у господарствах з аналогічними господарсько-кліматичними умовами. Одержані результати досліджень впроваджені у господарствах Житомирської області – у ПАФ «Єрчики» (акт впровадження від 20 травня 2025 року) та у ДПДГ «Нова Перемога» (акт впровадження від 23 травня 2025 року).

Особистий внесок дисертантки. Разом із науковим керівником визначено напрям досліджень та узгоджено методику їх виконання. Авторка брала безпосередню участь в організації та проведенні лабораторних досліджень, у зборі первинної інформації та її статистичній обробці, аналізі й узагальненні одержаних результатів, у підготовці статей до друку.

Повнота викладення основних положень дисертації підтверджується висвітленням основних результатів досліджень в 16 наукових працях, з яких 4 статті у наукових фахових виданнях України, 2 статті у науковому журналі, який індексується у науково-метричній базі Scopus та 10 тез наукових доповідей.

Апробація результатів досліджень здійснювалась на щорічних звітних атестаціях аспірантів і здобувачів Поліського національного університету, на міжнародних конференціях – 7 тез доповідей, всеукраїнських конференціях – 3 тези. У співавторських публікаціях відображено лише ті положення та наукові результати, що отримані автором у ході власних досліджень.

Обсяг і структура дисертації. Дисертаційна робота викладена на 182 сторінках комп'ютерного тексту, містить 37 таблиць і 7 рисунків. Дисертація складається з анотації; переліку умовних позначень; вступу; огляду літератури; загальної методики та основних методів досліджень; результатів власних експериментальних досліджень; аналізу і узагальнення результатів досліджень; висновків; пропозицій виробництву; списку використаних джерел; долатків. Список використаних джерел містить 283 найменувань, із них 115 джерел – латиницею.

Вступ викладено на 6 сторінках (с. 19–24). Даний розділ включає в себе необхідну інформацію про обґрунтування вибору теми досліджень, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, мету, завдання й методи досліджень, висвітлення наукової новизни, практичного значення одержаних результатів, особистого внеску здобувачки, результати апробації, публікації дисертантки та обсяг і структуру дисертації.

Розділ 1. «Огляд літератури» викладений на 25 сторінках (с. 25–49) і включає три підрозділи, в яких дисертантка здійснила кваліфікований, різносторонній аналіз результатів і досягнень вітчизняних та зарубіжних авторів, толерантно співставивши різні точки зору. На основі аналізу літературних джерел здобувачка наводить інформацію щодо ролі у створенні нових молочних порід голштинської породи великої рогатої худоби, динаміки господарськи корисних ознак корів українських чорно- і червоно-рябої молочних порід за використання генофонду голштинської породи, оцінки бугаїв у системі селекції молочної худоби.

Розділ 2. «Матеріали та методи досліджень» викладено на 11 сторінках (с. 50–60). Наведена проста й зрозуміла схема досліджень. Для вивчення різноманітних показників здобувачкою були використані методичні прийоми та підходи, що узгоджуються з сучасними та дають можливість отримати об'єктивний науковий матеріал. У розділі наявні посилання на авторів використаних методик.

Розділ 3. «Результати власних досліджень» викладений на 61 сторінці (с. 61–121). Він досить різносторонній, включає 5 підрозділів, з яких підрозділ 3.1 і 3.3 структурований на підрозділи. У цьому розділі наведена оцінка бугаїв-плідників голштинської породи за спермопродуктивністю в умовах ТОВ «Українська генетична компанія» (аналіз річних показників спермопродуктивності бугаїв-плідників та взаємозв'язок між ними; вплив генотипових та паратипових факторів на показники спермопродуктивності бугаїв-плідників); оцінка бугаїв-плідників голштинської породи за запліднювальною здатністю сперми та зумовленість цього показника кінетичними параметрами сперми нативної; оцінка бугаїв-плідників голштинської породи за якістю потомства у молочних стадах господарств Житомирської та Київської областей (характеристика підконтрольних стад за породним складом та продуктивністю, аналіз показників молочної продуктивності дочок бугаїв; визначення племінної цінності бугаїв-плідників за результатами першої лактації їхніх дочок); зв'язок відтворювальної здатності бугаїв голштинської породи з їхньою племінною цінністю; економічна ефективність використання імпортованих бугаїв-плідників голштинської породи для відтворення маточного поголів'я у вітчизняних.

Розділ 4. «Аналіз і узагальнення результатів досліджень» викладено на 12 сторінках (с. 122–133). Інтерпретація результатів власних досліджень проведена дисертанткою кваліфіковано, на тлі даних, отриманих багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими-селекціонерами.

Сформульовані **висновки й пропозиції виробництву** відповідають фактичному змісту роботи, логічно випливають з отриманих результатів досліджень, науково обґрунтовані (с. 134–137).

Список використаних джерел викладено на 30 сторінках (с. 138–167) і включає 283 джерел, з яких 115 – латиницею.

Усі розділи дисертаційної роботи написані на належному науковому рівні. Результати досліджень достатньою мірою висвітлені у наукових працях.

Дотримання принципів академічної доброчесності. У дисертаційній роботі Захарчук Д. В. не виявлено порушень принципів академічної доброчесності. Використання ідей, результатів і текстових фрагментів інших авторів супроводжується належними посиланнями на відповідні джерела. За результатами

перевірки системою StrikePlagiarism встановлено 15,78% збігів, які мають правомірний характер, належно оформлені та не містять ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації.

Дискусійні питання та зауваження:

Оцінюючи в цілому роботу позитивно, хочу висловити деякі зауваження та побажання:

1. У вступі роботи та у другому розділі відсутня інформація протягом яких років виконувались дослідження за темою дисертаційної роботи.
2. На ст. 50-52 другого розділу вказано, що у досліджених господарствах застосовуються різні системи утримання тварин, годівлі та доїння. На вашу думку, це могло мати вплив на отримані результати досліджень?
3. Потребує пояснення, чому за спермопродуктивністю та якістю сперми оцінено 20 бугаїв, за запліднювальною здатністю сперміїв – 18, а виробничий експеримент з визначення племінної цінності за якістю потомства бугаїв-плідників проведено лише на 16?
4. На ст. 53-54 при описанні оцінки еякулятів, фасування розрідженої сперми у пасти варто було б зазначити за чікими методиками це проводилось. Те саме стосується інформації у цьому ж розділі на ст. 54-59, де відсутні посилання на деякі методики чи формули, а особливо це стосується відсутності посилань на авторів, за якими здійснювалась перевірка надійності отриманих даних шляхом обчислення похибок статистичних значень (S.E.) та критеріїв надійності Стюдента (td) та Фішера (F).
5. Потребує пояснення яким чином для досліджень було відібрано саме 20 бугаїв-плідників, які були імпортовані у ТОВ «Українська генетична компанія» з Німеччини та Нідерландів (ст. 52)?
6. На ст. 65 третього розділу (табл. 3.3) варто було б вказати клички бугаїв, які віднесені до кожної з груп залежно від статевої активності. Те ж стосується і табл. 3.4 на ст. 67, де подано показники спермопродуктивності голштинських бугаїв-плідників залежно від віку.
7. Чим можна пояснити, що від бугаїв, від яких отримано менше еякулятів, отримано більше нативної сперми – табл. 3.7, ст. 71?
8. Чим, на Вашу думку, можна пояснити найбільше значення сили впливу бугая саме на продуктивність за I-шу лактацію – табл. 3.21 на ст. 96?
9. Потребує пояснення вище значення надою у корів української чорно-рябої молочної породи, ніж у корів голштинської у ДПДГ «Нова Перемога» – табл. 3.24, ст. 99?
10. Потребує пояснення, чому економічну ефективність використання бугаїв-плідників із різною племінною цінністю розраховано лише в одному господарстві – у ПАФ «Єрчики» Житомирської області, а не у всіх 4? Як було розраховано собівартість виробництва молока та витрати на вирощування корови?
11. Варто було б, другу і третю пропозиції більш конкретизувати і пропонувати кожному господарству «свого» чи «своїх» бугаїв, враховуючи, що у кожному з них використовувалась сперма не одних і тих же бугаїв у більшості випадків?

12. Потребує пояснення, чому актів впровадження результатів досліджень 2, якщо дослідження проведені у 5 господарствах?

Разом із тим, висловлені зауваження та побажання носять рекомендаційний характер, мають дискусійне спрямування і не впливають на загальні наукові результати дослідження. Вони жодним чином не знижують наукової та практичної цінності виконаної роботи.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Захарчук Дар'ї Валеріївни «Оцінка бугаїв-плідників голштинської породи за відтворювальною здатністю та якістю потомства», представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство» є завершеним науковим дослідженням, виконаним самостійно. Наукові положення, висновки та рекомендації відзначаються новизною, мають теоретичне та практичне значення і достатньо обґрунтовані. Зміст дисертації повністю розкриває тему дослідження та відповідає меті й поставленим завданням.

За актуальністю обраної теми, новизною, практичним значенням, обґрунтованістю наукових положень та висновків і дотриманням принципів академічної доброчесності представлена дисертаційна робота повною мірою відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 року (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 283 від 03.04.2019 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р. і № 507 від 03.05.2024 р.), а її авторка Захарчук Дар'я Валеріївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство» за спеціальністю 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва».

Офіційний рецензент:

кандидат сільськогосподарських наук, доцент
кафедри біоресурсів, тваринництва та аквакультури
Поліського національного університету

Альона ШУЛЯР

«05» грудня 2025 року

